

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE
DROBNÁ CÍRKEVNÍ ARCHITEKTURA
V ROZVOJI VENKOVA

Bc. Hana Váňová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se zabývá způsoby financování obnovy památek drobné církevní architektury, jejich identifikací, popisem a dokumentací. Výzkumná část obsahuje informace o stavu památek, včetně struktury vlastnických vztahů a způsob financování obnovy drobných církevních staveb jednotlivými vlastníky.

Klíčová slova: drobná církevní architektura, financování, dotace, vlastníci, obnova

Cíl práce

Cíl identifikovat a zhodnotit způsob zabezpečení péče o drobné sakrální stavby v řešeném území v závislosti na vlastnictví a zabezpečení financování jejich obnovy.

dílčí cíle - zpracovat teoretická východiska

- charakterizovat jednotlivé aspekty ovlivňující drobnou sakrální architekturu
- zhodnotit možnosti financování obnovy

Metodika

Diplomová práce je složena ze dvou částí – teoretické a výzkumné

Teoretická východiska práce budou zpracována na základě analýzy sekundárních zdrojů. Pomocí analytických metod bude realizováno studium odborné literatury, související s drobnou sakrální architekturou, geografických a turistických publikací týkající se Jihočeského kraje, podkladů z internetových serverů. Budou rovněž využity interní materiály Národního památkového ústavu, mapové materiály a dále informační materiály mikroregionů.

Diplomová práce v teoretické části vymezuje problematiku drobné církevní architektury, stručně se věnuje základní typologii drobných sakrálních staveb, a sleduje právní, technické a především ekonomické aspekty ovlivňující stav nynější i budoucí těchto staveb.

Druhá část práce je zaměřena na praktický výstup z terénního výzkumu, tj. výsledek mapové rešerše, identifikace památek drobné církevní architektury v Mikroregionu Vlachovo Březí, DSO Věneč a Mikroregionu Svazek obcí Šumavského podlesí, vytvoření soupisu a konkretizace rekonstrukcí a architektonických úprav a zdrojů financování na jednotlivých objektech drobné sakrální architektury v těchto mikroregionech.

Metodou výzkumné části práce je terénní výzkum v jednotlivých obcích daných mikroregionů při použití základní empirické metody pozorování a dotazování.

Výsledky a diskuse

Terénním výzkumem, provedeným v Mikroregionech Vlachovo Březí, Větec, Šumavské podlesí a v jejích jednotlivých obcích, byla zjištěna struktura typů drobných sakrálních staveb, vlastnické vztahy jednotlivých památek, z jakých finančních prostředků byly opravené stavby financovány a také technický stav jednotlivých památek.

Struktura typů staveb

Složení struktury jednotlivých typů drobné sakrální architektury v oblasti výše uvedených Mikroregionů. Převládají zde návesní kaple, které najdeme v téměř každé, byť sebemenší vesničce. Z celkového počtu 119 zkoumaných objektů jich je 50%. Při výzkumu nebyla zjištěna žádná identická dvojice těchto staveb, liší se i velikostně od jednoduchých čtvercových stavbiček, až po téměř dokonalé zmenšeniny velkých kostelů. Výklenkové kaple a kapličky tvoří 28 % z celkového počtu zkoumaných objektů, boží muka 11%, volně stojící plastiky 4 %, křížové cesty tvoří také 4 %. Zvoničky byly zmapovány pouze 2 /v obci Přechemice a Bolíkovice/ a na posledním místě je jen jeden morový sloup v městečku Volyně. Kříže nejsou součástí tohoto výzkumu, je jich velké množství, a podle sdělení starostů jednotlivých obcí, nejsou ani zapsány v jejich majetku.

Vlastnická struktura

Vlastnická struktura jednotlivých sakrálních objektů. Z celkového počtu 119 zdokumentovaných objektů je největší množství 90 % ve vlastnictví obcí, 4% ve vlastnictví soukromých osob a 5% v majetku církve. Jedna výklenková kaplička sv. Huberta patří Mysliveckému sdružení Mládka v Nišovicích To, že většina památek je ve vlastnictví obcí je určitě reakce na novelizaci Občanského zákoníku, účinná od 1. 1. 2015. Podle této novelizace, pokud majitel není znám, případně věc automaticky do vlastnictví majitele pozemku. Na většině obcí, kde byl prováděn výzkum, tak byly podniknuty kroky k získání drobných sakrálních staveb do vlastnictví - tyto chátrající stavby byly prohlášeny za věci ztracené a posléze, v případě, že se vlastník do 6 měsíců k takové věci nepřihlásil, získaly je do svého vlastnictví.

Technický stav staveb

V rámci zdokumentování památek drobné sakrální architektury ve zkoumané oblasti Mikroregionů Vlachovo Březí, Větec, Šumavské podlesí byl porovnán technický stav jednotlivých staveb. Byla vytvořena čtyřbodová stupnice, na základě které bylo srovnání provedeno.

Z celkového počtu 119 staveb bylo zjištěno:

- 1 – výborný stav: opraveno v posledních 10 letech
- 2 – dobrý stav: lehce poškozeny omítky
- 3 – památka poškozena: nutná celková rekonstrukce
- 4 – havarijní stav: památce hrozí zřícení

Z provedeného výzkumu vyplývá skutečnost, že technický stav drobné sakrální architektury ve sledovaných mikroregionech je dobrý. Sakrální stavby ve výborném stavu což je 46 %, byly rekonstruovány v posledních 10 letech. Stavby v dobrém stavu, 46 % byly opravovány převážně v devadesátých letech, a možná už by zasloužily menší „facelift“. Stavby poškozené, celkem 5 % dosud opravovány nebyly, ale podle vyjádření většiny představitelů obcí, je jejich oprava zařazena v nejbližších plánech rozvoje. V havarijním stavu se nalézá pouze 1 stavba a to boží muk u Stříteže, jejichž statika je značně poškozena.

Je s podivem, že pokud se člověk touto tematikou nezabývá, úplně automaticky téměř denně mívá tyto svědky minulosti, aniž by si uvědomil, jaké množství se jich v jeho okolí nachází. Při rozhovorech na jednotlivých obcích, bylo zjištěno, že obce již získaly určité povědomí a zkušenosti, při získávání dotací na opravu drobných sakrálních staveb a je jejich snahou tyto stavby opravovat a obnovovat. Záleží samozřejmě i na „zapálenosti“ toho kterého starosty či starostky. Jedna starostka bez přípravy sdělí, kolik která oprava stála, jaká akce je s tou, kterou památkou spojena, a všechny jsou opraveny. V jiné obci není opravena téměř žádná stavba. Po komunálních volbách v roce 2014, jak bylo zjištěno při terénním výzkumu, téměř polovina obcí má nové vedení. Starostové velmi omládlí, ale o historii své obce ví dost málo. Někteří byli při dotazování velmi udiveni, že takový objekt se nalézá v jejich obci.

V mikroregionech dotčených touto prací jsou pouze 2 městečka /Volyně 3000 obyvatel a Vlachovo Březí 2000 obyvatel/, 3 městyse /Čestice, Dub a Strunkovice nad Balnicí/ a ostatní jsou malé vesničky. Aparát potřebný k vyřízení dotací vlastními silami, tak mají pouze na úřadech ve Volyni a Vlachovu Březí. V menších obcích jsou téměř ze ¾ neuvolnění starostové, kteří jsou vlastními silami schopni dosáhnout maximálně na dotace z Jihočeského kraje nebo z nadačních fondů. Na dotace z Ministerstev či Evropských fondů, si většina obcí musí najmout externí firmu, protože složitost dotačního systému je neuvěřitelná. Na provedení opravy musí být ve většině případů vypsáno výběrové řízení, a vzhledem k velikosti obecních rozpočtů, téměř vždy vyhraje firma s nejnižší cenou. To však samo o sobě není zároveň zárukou kvality. V případě nemovitostí zapsaných na seznamu Nemovitých kulturních památek, je samozřejmě požadován restaurátorský průzkum a NPÚ dohlíží na správné provedení obnovy. Většina staveb však nemovitými kulturními památkami není. Vlastníci tedy nemají povinnost, ale ve vlastním zájmu by se měli obrátit na odborníky z

NPÚ, kteří jim poskytnout cenné informace o správné obnově památek. Je to určitě jedna z podmínek, aby peníze, které se do obnovy investují, památku zachovaly v jejich historických intencích a nepřeměnily ji na novostavbu.

Při výzkumu prováděném na jednotlivých obcích, starostové projevíli zájem o takto ucelený přehled dotačních titulů, který je uveden v diplomové práci, z nichž je možné čerpat peníze na opravy drobných sakrálních staveb v jejich majetku. Autorka byla požádána o poskytnutí tohoto přehledu, setkala se i s požadavky vydat publikaci, která by obsahovala informace o jednotlivých stavbách, některé obce nemají o jejich vzniku, či historii žádné informace. Starostové by rádi takovouto publikaci uvítali jako vhodný dárek prezentace obce.

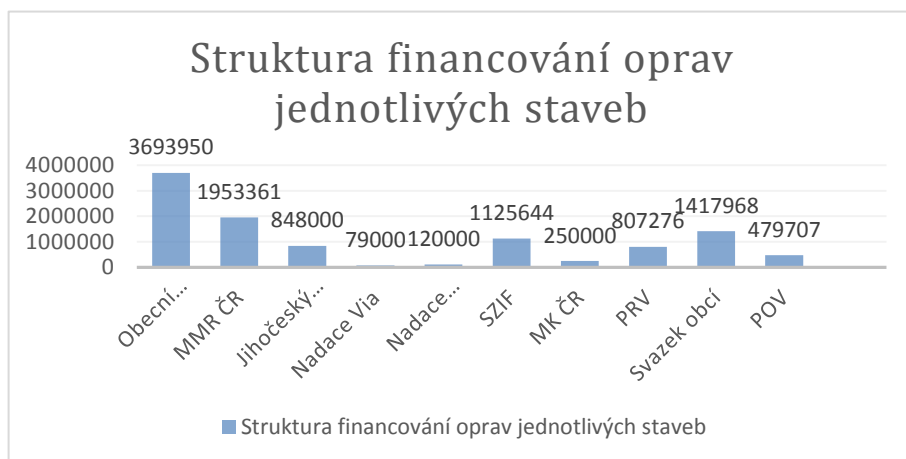
Financování obnovy staveb

Samotné obce se při obnově drobné sakrální architektury, snaží sehnat potřebné finanční prostředky z různých grantů. Velmi záleží na finanční situaci obce a převážně v malých obcích také na přístupu starosty. Je všeobecným trendem při poskytování grantů potřebnou sumu značně nadhodnocovat. Oprava přibližně stejně velkého objektu a náročnosti se může lišit v desítkách tisíc korun. Kaplička, která bude opravována místním řemeslníkem, či místní menší firmou bude opravena za např. 46 000,- Kč. Rozpočet opravy téměř totožné kapličky, opravované z dotačního titulu vyšplhá na 76 000,- Kč.¹ Samozřejmě opravy většího rozsahu, které potřebují služby speciálních firem např. provádějících restaurování, a také jsou podmíněny zákonem o veřejných zakázkách, obec nezvládne svými prostředky a bez grantu není možné opravu provést. Zde však velmi záleží na přístupu vedení obce, jaké k dané problematice zaujme stanovisko, zda bude důsledně sledovat nabídkový rozpočet, zda práce nejsou nadhodnoceny, zda materiály nejsou rozpočtovány jako ty nejdražší a přitom jsou použity ty nejlevnější na trhu atd. a rozpočet bude adekvátní v poměru vynaložených finančních prostředků a provedené práce. Podle většiny dotazovaných starostů obcí však převládá přístup „jen ať stát platí“. Neuvědomují si, že pokud se budou vynakládat pouze adekvátní prostředky, opraví se mnohem více objektů.

Na základě dotazování na jednotlivých obcích regionu bylo zjištěno, že vlastní prostředky obcí, které vložily do oprav drobných sakrálních staveb ve svém majetku, činily v letech 2004 – 2014 celkovou sumu 3 693 950,- Kč, což činí 36,6 % z celkové sumy použitých peněz. Stavby, které jsou v majetku soukromých osob, byly rekonstruovány či nově vystavěny v celkové ceně 22 000,- Kč. Částku, která byla použita na opravu majetku se nepodařilo získat. Z veřejných sbírek bylo opravy vybráno celkem 56090,- Kč. V následujícím grafu jsou

¹ Vlastní výzkum

uvedeny finanční částky, které byly čerpány z dotačních peněz od jednotlivých poskytovatelů grantů na opravy drobných sakrálních staveb. Celková částka vložená do oprava za posledních deset let činila celkem 10 091 620,- Kč.

Terénním výzkumem v Mikroregionech Vlachovo Březí, Věneč a Šumavské podlesí, tj. v 60 sídlech bylo identifikováno a zdokumentováno 119 památek drobné církevní architektury. Metodou pozorování a dotazování byl zjištěn současný technický stav jednotlivých památek a bylo též provedeno porovnání vynakládané péče o tyto památky podle typu vlastnictví, a pokud stavby prošly obnovou, bylo zjištěno financování obnovy těchto památek. Ne na všech dotazovaných Obecních úřadech byly vstřícní. Od některých starostů se vůbec nepodařilo potřebné údaje získat, i když jsou památky v jejich majetku opraveny. Naopak na mnoha úřadech byly potřebné údaje poskytnuty rychle a starostové se zaujetím vyprávěli, co znovuotevření obnovených staveb provázelo. Tyto aktivity je potřeba ve vztahu k udržení, obnově a rozvoji místních kulturních tradic, venkovského životního stylu, pospolitosti obyvatel obcí a jejich vědomí odpovědnosti za rozvoj a obnovu obcí udržovat a pečovat o ně. Bylo zjištěno, že památky v tomto regionu jsou ve velice dobrém technickém stavu, je o ně náležitě pečováno. Byla nalezena jedna stavba v havarijním stavu, a to boží muka u Stríteže, po nárazu auta. U ostatních staveb zjištěny závady pouze ve stavu omítek, které jsou poškozeny většinou jen lehce, v několika málo případech je stav fasády zralý na kompletní opravu. Při výzkumu nebylo zjištěno úmyslné poškození památek, kromě případů kdy socha Panny Marie v Dubské Lhotě má uraženou hlavu, a opravený kříž v Nišovicích byl zlomen. Není však jisté zda se tak stalo rukou vandalů, či pádem větví z blízkých stromů. Z výzkumu vyplývá, že 46 % památek bylo opraveno v průběhu posledních deseti let, u dalších 46%, které jsou sice zatím v dobrém stavu, ale postupem času se budou muset opravit. Doporučení

pro obce je tedy jediné, pokud se tedy nezmění přerozdělování peněz ze státního rozpočtu a obce by dostávaly více daňových příjmů, žádat o dotace, a znovu žádat.

V regionu je velmi hustá síť cyklostezek i pěších turistických cest. Většina z nich vede kolem drobných sakrálních staveb. Turisté by jistě uvítali, kdyby se na informačních tabulích, které jsou umístěny v mnoha vesnicích, dozvěděli informace o těchto památkách. Na většině z nich jsou povšechné informace – tyto tabule byly placeny z dotace Svazu měst a obcí, a samotné obce neměly ani možnost se k jejich obsahu vyjádřit. Určitě by bylo přínosem, kdyby u každé takové památky byla umístěna cedulka, obsahující krátké seznámení s objektem. V dnešní „internetové“ době má každá obec webové stránky. Jen na málo z nich lze najít informace o drobných církevních stavbách. Každý turista, který plánuje dovolenou, si nejprve prohlédne webové stránky té dané oblasti, a pokud na nich najde pro něj užitečné informace, fotografie, přidá tuto oblast do svého cestovního itineráře. Pro zviditelnění a zpřístupnění své obce turistickému ruchu, by bylo určitě vhodné webové stránky obcí rozšířit o tyto informace, a přispět tak k většímu kulturnímu i ekonomickému rozvoji daného regionu.

Závěr

Na českém venkově je obecně sakrální objekt povětšinou stojící v centru nebo alespoň v zastavěném území obce, jednou z mála architektonicky hodnotných staveb a zároveň dominantou, která pomáhá utvářet siluetu a krásu venkovské obce. Snahy o udržení takové stavby v dobrém fyzickém stavu, vycházejí právě z estetické funkce objektu a z jejího přímého vlivu na pozitivní image obce. Image obce a její estetika jsou jedním z faktorů, které mohou rozhodovat o kvalitě bydlení a životního prostředí v obci pro místní obyvatele, příchozí turisty nebo podnikatele. Na základě výzkumů bylo zjištěno, že obce si tuto skutečnost dobře uvědomují a do oprav sakrálních objektů vkládají nemalé prostředky. Je však nutné tuto skutečnost dobře zpropagovat. Zkoumané mikroregiony nemají žádné dobře známé kulturní památky, oplývají však nádhernou přírodou. Na podporu rozvoje regionu je tedy nutné využít potenciálu cestovního ruchu, a to za podpory Jihočeského kraje a také Jihočeské centrály cestovního ruchu, která cestovní ruch v kraji koordinuje a řídí. Důležité je samozřejmě také zapojení obyvatel do péče o lokální kulturní dědictví, spolupráce a rozvoj partnerství mezi místními aktéry, posílení zájmu občanů a kulturní dědictví a drobné památky, posílení společné identity, odpovědnosti a vztahu lidí k místu kde žijí.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

FILKA, Jaroslav. Křížová cesta začala jako pouť do Jeruzaléma. Katolický týdeník. březen 2013, roč. 24, čís. 10, s. 8. ISSN 0862-5557

ROZEHNALOVÁ E., TOMÍŠKOVÁ M., Církevní stavby, 1. vyd. Brno: Ústav územního rozvoje, 1995, 167 s.

MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINA SDRUŽENÍ RŮŽE, Obnova a údržba drobné sakrální architektury. 1. vyd. České Budějovice: Nakladatelství HALAMA, 2010, 50 s. ISBN 978-80-87082-18-8.

NUSEK, J., SVOBODA, J. a kol. Příběh kapliček. 1. vyd. Vlašim, Benešov: Český svaz ochránců přírody Vlašim; Muzeum okresu Benešov, 2001. 132 s. ISBN 80-86327-16-7; 80-86452-06-9.

BUKAČOVÁ, I. Kaplička na návsi, křížek v poli. 1. vyd. Česká Lípa: o.s. Drobné památky severních Čech, za podpory nadace VIA, 2006. 144 s. ISBN 80-239-7306

HÁJEK, P. Zděná boží muka v jižních Čechách. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2009. 243 s. ISBN 978-80-85033-16-8.

ČERNÝ, J., Poutní místa jižních Čech. 1. vyd. České Budějovice: Bohumír Němec – Veduta, 2006, 313 s. ISBN 80-86829-19-7

ČERNÁ, J., Stopy v krajině, 1. vyd. Volyně 2007. 64 s. ISBN 978-80-29-9890-0

TEPLÝ, F., Dějiny města Volyně a okolí. II. vyd., Písek, Knihovna B. Novotný, 1933

PAMĚTI OBCE LČOVICE, 1. vyd. Obecní úřad Lčovice 2005

KRONIKA OBCE NĚMČICE – obec Němčice

Dokumenty územních samospráv:

Stanovy Občanského sdružení Místní akční skupina LAG Strakonicko o.s.

Strategický plán rozvoje mikroregionu šumavské Podlesí, zpracovala Regionální rozvojová agentura jižních Čech – RERA a.s. 2004

zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

Přesné znění internetových odkazů jsou uvedeny u jednotlivých poznámek v textu

www.smircikrize.cz

www.mkcr.cz

www.eagri.cz

www.eeagrants.cz

www.szif.cz
www.npu.cz
www.obcanskyzakonikjistuce.cz
www.propamatky.info/es
www.kraj-jihocesky.cz
www.mmr.cz
www.cez.cz
www.nadacecia.cz
www.milejovice.cz
www.nadaceof.cz
www.fb.cz
www.czso.cz
www.budkov.cz
www.ceprovice.cz
www.busanovice.cz
www.dubuprachatic.cz
www.obec-dvory.cz
www.obecmalenice.cz
www.litochovice.cz
www.strunkovicenadblanici.cz
www.milejovice.cz
www.tvrzice.cz
www.vlachovobrezi.cz
www.farnost-vlachovobrezi.cz
www.ckyne.cz
www.bosice.cz
www.lcovice.cz
www.svatamari.cz
www.radhostice.cz
www.zalezly.cz
www.sumavskepodlesi.cz
www.cestice.cz
www.dresin.cz
www.hoslovice.cz

www.nemetice.cz

www.nemcice.cz

www.nihosovice.cz

www.nisovice.cz

www.obecprechovice.cz

www.volyne.eu

www.vacovice.cz